

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

MUZICĂ BISERICEASCĂ

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

**Filiera vocațională, Profilul teologic
Specializarea: Teologie ortodoxă**

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina **Muzică bisericească** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocate 2 ore/săptămână la clasa a XI-a și 1 oră/săptămână la clasa a XII-a.

În învățământul preuniversitar teologic ortodox, studiul muzicii bisericești reprezintă una dintre condițiile fundamentale ale formării viitorilor slujitori ai Bisericii, pregătindu-i pe aceștia pentru misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Elaborarea programei școlare de **Muzică bisericească** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor. Repartizarea temelor pe cei doi ani de studiu a urmărit atât logica metodico-didactică a organizării unui curriculum bine articulat, precum și logica internă a domeniului de studiu.

Prin modalitatea de stabilire a competențelor și de selectare a conținuturilor, programa oferă elevilor posibilitatea îmbogățirii repertoriului și desăvârșirii tehnicii muzicale psaltice pentru ca aceștia să contribuie, prin participarea lor, la înfrumusețarea slujbelor din cadrul cultului divin.

Programa școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul învățământului liceal;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, proiectate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească
2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea contribuției creației marilor protopsalți la dezvoltarea muzicii psaltice românești
- Cunoașterea și înțelegerea cultului divin cu ajutorul muzicii bisericești
- Dobândirea unei gândiri muzicale adecvate, în concordanță cu valorile autentice ale muzicii bizantine
- Transferarea atitudinii estetice din domeniul muzicii în viața socială, ca mijloc de eliminare a pseudo-valorilor

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea elementelor de limbaj și de tehnică vocală, pe baza partiturii, pentru glasurile diatonice, cromatice și enarmonice	- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe)
1.2. Diferențierea formulelor melodice cadențiale specifice fiecărui glas	- Definirea unor termeni: tropar, condac, canon, automelă, idiomelă, podobie, irmos, antifon, luminândă - Memorarea unor podobii reprezentative pentru fiecare glas

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Descifrarea pieselor muzicale specifice diferitelor contexte religioase, citind partitura la prima vedere	- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe) - Cântare după modele imnologice, pe un text necunoscut
2.2. Intonarea melodiei, asociind neuma cu textul	- Cântări la praznice împărătești și sfinți cu polieleu
2.3. Interpretarea cântărilor bisericești, la unison	- Cântări la Liturgia Sfântului Vasile cel Mare - Cântări la Ierurgii - Cântările Triodului

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Noțiuni de cântare practică după modele imnologice

- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe)
- Definirea unor termeni: tropar, condac, canon, automelă, idiomelă, podobie, irmos, antifon, luminândă
- Memorarea unor podobii reprezentative pentru fiecare glas
- Cântare după modele imnologice, pe un text necunoscut

Cântări la praznice împărătești și sfinți cu polieleu

- Anixandarele, glas VIII
- Cântări la Nașterea Maicii Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Polieleul “Cuvânt bun”, Axion
- Cântări la Înălțarea Sfintei Cruci – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii, Polieleul “Robii Domnului”, Axion
- Cântări la Sfânta Parascheva, la Sfântul Dimitrie Izvorătorul de Mir, la Sfântul Dimitrie Basarabov, la Sfinții Arhangheli, la Intrarea Maicii Domnului în Biserică, la Sfântul Apostol Andrei, la Sfântul Ierarh Nicolae – Slave, Tropar, Mărimuri
- Cântări la Nașterea Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii, Axion
- Cântări la Botezul Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii
- Cântări la Sfinții Trei Ierarhi
- Cântări la Întâmpinarea Domnului, Buna-Vestire, Intrarea Domnului în Ierusalim, la Sfintele Paști, la Înălțarea Domnului, la Pogorârea Sfântului Duh, la Schimbarea la Față, la Adormirea Maicii Domnului – Slave, Tropare, Mărimuri, Condace, Catavasii, Axioane (cu excepția axioanelor la Botezul Domnului, Înviere, Pogorârea Sfântului Duh, Schimbarea la Față, Adormirea Maicii Domnului, care se vor studia în clasa a XII-a)

Cântări la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare

- Răspunsuri glas II
- Axion “De Tine se bucură”

Cântări la Ierurgii

- Înzmormântare
- Parastas

Cântările Triodului

- Ușile pocăinței
- Polieleul “La râul Babilonului”
- Cântări la Pavecernița Mare
- Cântări la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite
- Cântări la Deniile din Săptămâna Mare

CLASA A XII-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea elementelor caracteristice teoriei muzicii bizantine	<ul style="list-style-type: none"> - Evoluția muzicii bizantine (periodizare, caracteristici) - Muzica bizantină în spațiul românesc până în secolul al XVIII-lea - Reforma hrisantică - Procesul de “românire” a cântărilor bisericești - Reprezentanți de seamă
1.2. Redarea corectă a unui text muzical, aplicând scara, formulele de acordaj și cadențele specifice glasurilor	<ul style="list-style-type: none"> - Recitativul liturgic. Combaterea inovațiilor

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Interpretarea individuală și în grup a cântărilor bisericești, respectând tehnicile specifice	<ul style="list-style-type: none"> - Axioane praznicale - Axioane duminicale - Cântări calofonice - Cântările Triodului - Cântările Penticostarului - Cântări la Sfintele Taine - Colinde tradiționale monodice - Citirea Apostolului și a Sfintei Evanghelii - Ectenii și ecfonise la: Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, Ierurgii și Laudele bisericești
2.2. Interpretarea cântărilor bisericești în grup, folosind tehnica isonului	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Axioane praznicale

- La Botezul Domnului
- La Învierea Domnului
- La Pogorârea Sfântului Duh
- La Schimbarea la Față
- La Adormirea Maicii Domnului

Axioane duminicale

- Glas VI (de Pr. Ioniță Năpârcă)
- Glas V, glas VIII (de Ștefanache Popescu)
- Glas V (de Protosinghel Varlaam)

Cântări calofonice

• “Taina creștinătății” • “Nădejdea creștinilor” • “Ridica-voi ochii mei” • Psalmul 70, glas V • Psalmul 102, glas V • Psalmul 145, glas V	• “Brațele părintești”, glas V • “Împărăteasa mea cea prea bună”, glas V • “Mărturisiți-vă Domului”, glas V • “De vreme ce eu, păcătosul”, glas V • “Veniți să fericim pe Iosif”, glas V • “Vai mie, înnegrite suflete!”, glas VIII

Cântările Triodului

- Slavele și catavasiile din perioada Triodului
- Axion în Sâmbăta lui Lazăr
- Axion și heruvic în Joia Mare
- Axion și heruvic în Sâmbăta Mare
- “Acestea zice, Domnul”, glas VIII
- “Acum se întinge condeiul”, glas VIII

Cântările Penticostarului

- Slavele Duminicilor Penticostarului

Recitativul liturgic

- Citirea Apostolului și a Sfintei Evanghelii
- Ectenii și ecfonise la: Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, Ierurgii și Laudele bisericești
- Combaterea inovațiilor

Cântări la Sfintele Taine

Noțiuni de istoria muzicii

- Evoluția muzicii bizantine (periodizare, caracteristici)
- Muzica bizantină în spațiul românesc până în secolul al XVIII-lea
- Reforma hrizantică
- Procesul de “românire” a cântărilor bisericești
- Reprezentanți de seamă

Colinde tradiționale monodice

- Folosirea colindelor ca model de cântare omofonă pentru participarea activă a credincioșilor la activitatea pastoral-misionară și socială a Bisericii

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Muzică bisericească** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic.

Pornind de la caracterul practic al activităților specifice muzicii, se va pune accentul cu precădere pe îmbogățirea repertoriului muzical al elevilor atât prin învățarea de noi cântări, cât și prin diverse audiții ale unor grupuri psaltice recunoscute. Vor fi încurajați elevii care dovedesc profunde calități muzicale în interpretarea corectă și variată a diferitelor formule melismatice, stimulându-se astfel creativitatea și imaginația muzicală a acestora. De asemenea, se va urmări cooptarea tuturor elevilor în realizarea demersului didactic prin participarea lor activă și conștientă, prin utilizarea tehnicii numite „cântare în lanț”, evitându-se astfel neimplicarea în activitate a elevilor mai puțin înzestrați din punct de vedere muzical.

În cadrul demersului didactic sugerăm folosirea unor strategii diverse, care să combine metodele clasice – demonstrația, explicația, conversația, exercițiul – cu cele de tip euristic. Pe cât posibil, în evaluare nu se vor utiliza numai metode clasice, precum reproducerea mecanică a cântărilor, ci vor fi încurajate și metodele alternative de evaluare (de exemplu, teste clasice și asistate de calculator), luându-se în calcul atât valorizarea aptitudinilor muzicale ale elevilor, precum și efortul acestora de-a lungul anilor de studiu.

Se recomandă profesorilor ca, în activitatea didactică, să valorifice modalitățile variate de cântare bisericească, în funcție de specificul diferitelor zone locuite de români, reunite în culegeri de cântări bisericești regionale. Totodată, profesorul poate alocă un număr de ore pentru pregătirea anumitor evenimente (de exemplu, pregătirea hramului seminarului).

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Drăgoi, Eugen Dan, *Recitarea liturgică între tradiție și inovație*
2. Giuleanu, V., *Melodica bizantină*
3. Iordănescu, I., *Buchet de muzică*
4. Lungu, N., *Tehnica recitativului liturgic*
5. Lungu, N., *Combaterea inovațiilor în recitativul liturgic*
6. Moiescu, T., *Muzica bizantină în Evul mediu românesc*
7. Panțiru, G., *Notația și ehurile muzicii bizantine*
8. Ploieșteanu, N., *Carte de muzică bisericească*
9. Popescu-Pasărea, I., *Catavasier*
10. Popescu-Pasărea, I., *Noul Idiomelar*
11. Popescu-Pasărea, I., *Liturghierul de strană*
12. Popescu-Pasărea, I., *Cântările Triodului*
13. Popescu-Pasărea, I., *Cântările Penticostarului*
14. Poslușnicu, Mihail Gr., *Istoria muzicei la români*
15. Stupcanu, Teodor, *Anastasimatarul*
16. *** Cântări la Sfintele Taine și Ierurgii
17. *** Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești